

JELSA, crkvice Sv. Ivana

članke u dnevnome tisku, tjednicima i časopisima »Vjesnik«, »Večernji list«, »Telegram«, »Oko«, »Danas«, »Arhitektura«, »Čovjek i prostor«.

LIT.: D. Venturini, Izložba projektnog biroa AGI-46, ČIP 1948, 1. — V. Maleković, Ekspanzija tehnologije i nezavisnost stvaralačkog duha, Vjesnik, 28. XII. 1971. — D. Venturini, AGI-46 Karlovac — Zagreb, Zagreb, 1971. — S. Sekulić-Gvozdanović, Povodom jubileja i izložbe biroa AGI-46, ČIP, 1972, 1. — A. Pasinović, Nova vertikalna zagrebačke arhitekture, Vjesnik, 2. IX. 1976. — Z. Živković, Prepoznatljiva ruka arhitekta, Vjesnik, 11. VII. 1978. — I. Maroević, Arhitektura 70-ih godina u Hrvatskoj, Arhitektura 1981, 176—177. — Arhitektura u Hrvatskoj 1945—85, ibid., 1986, 196—199. — T. Odak, Pregled stambene arhitekture u Hrvatskoj 1945—91, ibid., 1989—1991, 208—210. Z. Kol. i R.

JELOVINA, Dušan, arheolog (Knin, 1. VI. 1927). Filozofski fakultet završio u Zagrebu (1954), doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zadru (1975). Od 1955. kustos, od 1977. ravnatelj, a potom savjetnik Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Posebno se bavi starohrv. nekropolama i grobnim prilozima. Rekognoscirao i samostalno iskapao brojne lokalitete na području Dalmacije (Biljane, Kašić, Bribir, Biskupija).

BIBL.: Kasnosrednjovjekovna nekropola »Greblje« u selu Maljkovu kod Sinja, SHP, 1959; Statistički tipološko-topografski pregled starohrvatskih naušnica na području SR Hrvatske, ibid., 1963; Die Forschungstätigkeit an mittelalterlichen Fundstätten Kroatiens 1945—1959, Archaeologia Iugoslavica (Beograd), 1964; Novi arheološki nalaz iz vremena seobe naroda u Kninu, Vijesti MK, 1964; Ranosrednjovjekovna nekropola na »Razbojinama« u selu Kašiću kod Zadra, SHP, 1968; Tri starohrvatske nekropole na Bribiru, ibid.; Starohrvatske nekropole, Split 1976; Mačevi i ostruge karolinškog obilježja u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika, Split 1986; Glavne značajke starohrvatske materijalne kulture od 7. do 12. stoljeća na području rijeke Zrmanje i Cetine, SHP, 1987. R.

JELOVŠEK (Ilovšek), Kristof Andrija, slikar (Ljubljana, 28. XI. 1729 — 18. V. 1776). Učio kod svoga oca slikara F. Jelovška. Njegova velika freska iza gl. oltara u crkvi Sv. Katarine u Zagrebu (1762) odaje iluzionističko nadahnuće. U majstorski dočaranoj arhitekturi, razvedenoj mnogim stupovima i otvorima, na vrhu stubišta na prijestolju sjedi Sv. Katarina Aleksandrijska i raspravlja s filozofima; postrance su naslikani likovi Sv. Petra i Pavla. U prvom planu, uz balustradu slikar je pokraj autoportreta naslikao i portret svoga staroga oca, koji je vjerojatno s njim radio na freski. Pretpostavlja se da je otac autor medaljona na stropu iste crkve s prizorima iz života Sv. Katarine.

LIT.: Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok, Zagreb 1982. R.

JELSA, gradić na S otoka Hvara, osnovan poč. XV. st. Prvo je naselje nastalo oko crkvice Sv. Ivana u polju, koja je u XVII. st. pregrađena u baroknu građevinu osmerostrana tlocrta. Oko crkve se oblikovao trg, koji je današnji izgled dobio XVII—XIX. st. Starije kuće na trgu porušene su ili pregrađene. — Utvrđena župna crkva Sv. Fabijana i Sebastijana, sagrađena u XVI. st., trobrodna je građevina prekrivena kamenim bačvastim svodom. Jedan od baroknih oltara rad je drvorezbara Antonija Porrija. — Nedaleko od Jelse nalaze se ostaci grč. tvrđave nazvane *Tor*, a na lok. Crkvici ostaci ant. građevine, vjerojatno rim. ladanijske kuće, oko koje su nađeni rim. natpisi te brončani i keramički ulomci.

LIT.: N. Duboković, Jelsa u XV vijeku, ČIP, 1955, 39. — D. Berič, N. Duboković i M. Nikolanci, Popis spomenika otoka Hvara, Split 1958. — N. Duboković, Crkva tvrđava u Jelsi, Prilozi — Dalmacija, 1970. — M. Zaninović, Popravak kule »Tor« kod Jelse, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1978—79, 4—5. — N. Bezić-Božanić, Stanovništvo Jelse, Zagreb 1982. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. N. B. B.

JENY, Guido, slikar i publicist (Pakrac, 4. III. 1875 — Opatija, 8. II. 1952). Gimnaziju završio u Osijeku, potom se 1893. upisuje na Visoku tehničku školu u Beču. Bio je profesor na osječkoj gimnaziji. Slika portrete (*Portret Dragice Jeny*, 1902; *Portret sestara Tirich*, 1903), pejzaže i vedute (*Osječka zimska luka u snijegu*, 1909; *Osijek—Klasija*, 1920). U njegovim ranijim djelima osjećaju se utjecaji secesije, dok se u kasnijemu razdoblju priklijanja impresionizmu. Za života je samo jednom izlagao samostalno. Pisao je kritike i prikaze u hrvatskim, bečkim i praškim listovima, a sa suradnicima uređuje i izdaje u Beču najznačajniji časopis hrv. Moderne, »Mladost« (1898). Bivio se crtežom.

BIBL.: Arnold Böcklin, Mladost, 1898, 3; Umjetnost našeg vremena, Život, 1900, 3; Likovna umjetnost u Osijeku, Hrvatski list, 1924, 194; Jubilarne izložbe hrvatske likovne umjetnosti, ibid., 1934, 84.

LIT.: R. Bačić, Likovna umjetnost u Osijeku, Jubilarni almanah KHKU, Osijek 1929. — N. Košutić-Brozović, Časopis hrvatske moderne »Mladost« i strane književnosti, Rad JAZU, 1965, 341. — O. Švajcer, Likovni život Osijeka u razdoblju od 1920. do 1930. godine, Osječki zbornik, 1971, 13. — B. Balen, Osječko slikarstvo od 1900—1916 (katalog), Osijek 1972. — O. Švajcer, Guido Jeny (katalog), Osijek 1974. Z. Mak.

JERIČEVIĆ, Dinka, scenografkinja (Vukovar, 26. IX. 1947). Završila Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu (1967), usavršavala se u Londonu na Hammersmith Collegeu (1967—69). Od 1969. radi u Zagrebu kao scenograf na televiziji (oko 200 scenografija) i filmu (*Kužiš, stari moj; Maestro*). Od 1974. izrađuje nacрте za scenske postavе u Zagrebu, Dubrovniku, Skoplju (I. Vojnović, *Maškarate ispod kuplja*; Sofoklo, *Elektra*; Shakespeare, *Macbeth*; S. Šnajder, *Kamov smrtopis*; M. Držić, *Dundo Maroje*; I. Ionesco, *Čelava pjevačica*; V. Bellini, *Norma*; G. Puccini, *Tosca* i dr.). P. C.

JERMAN, Željko, likovni umjetnik (Zagreb, 10. III. 1949). Djeluje od 1972; u početku se bavi analizom tehnologije fotografije, potom razvija koncept »elementarne fotografije«, zasnovane na direktnim intervencijama u fotografskome materijalu bez upotrebe objektivа. God. 1975—77. s grupom »Šestorice autora« izlaže na otvorenim gradskim prostorima, među prolaznicima, na tzv. izložbama-akcijama.

LIT.: M. Susovski, Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina (katalog), Zagreb 1982. — R. Putar, Željko Jerman — rani radovi (katalog), Zagreb 1983. — A. Maračić, Svjetloris — Željko Jerman (katalog), Zagreb 1993. M. Sus.

JEROLIM MATOV, dubrovački zlatar (XVI. st.). Srebrnom okovao komad drva Kristova križa u moćnik križna oblika, za koji mu je 1536. isplaćeno 50 zlatnih dukata (Riznica stolne crkve u Dubrovniku).

LIT.: C. Fisković, Dubrovački zlatari od XIII do XVIII stoljeća, SHP, 1949, 1, str. 205.

JESENICA, kaštel ispod vrha Male kapele iznad Jeseničkoga potoka. Smješten na otoku, četverokutna tlocrta, prvotno s četirima, kasnije s trima cilindričnim kulama. Spominje se od 1544. u vlasti modruških Frankopana. U doba Vojne krajine stan za časnike. Danas srušen.

LIT.: E. Laszowski, Hrvatske povijesne građevine, I, Zagreb 1902, str. 201—206. — G. Szabo, SG.

JESENICE, selo u Poljcima nedaleko od Splita; sastoji se od brdskih i primorskih zaselaka. Na lok. Krug nađeni su ulomci rim. natpisa, mozaika, keramike i novca iz I—III. st. a u Bajnicama ostaci starokršč. crkve. Oko 1064. splitski odličnik Petar Crni podignuo je u Supetru samostan-nadarbinu, uz koji je vezan rukopis *Supetarski kartular*, sastavljen uglavnom u XII. st., važan izvor za proučavanje društvenih, političkih i kulturnih zbivanja onodobne Hrvatske. Iskapanja su na tome mjestu otkrila temelje starokršč. crkve iz VI—VII. st., na njezinim temeljima i ostatke starohrv. crkve iz XI. st. (obnovljena u XIV. st., poslije porušena). Tu je nađen i nadgrobni natpis Petra Crnoga, koji spominje njegovu nadarbinu. Na jeseničkome groblju nalazi se na temeljima dvojne ranokršč. bazilike srednjovj. crkvice Sv. Stjepana s mramornim pregradama ukrašenim pleternim ornamentima. Na oltaru je renesansna skulptura Sv. Stjepana prvomučenika, pripisana klesarskoj radionici N. Firentinca.

LIT.: V. Novak i P. Skok, Supetarski kartular, Zagreb 1952. — V. Gvozdanović, Prilog radionici Nikole Firentinca i Andrije Alešija, Peristil, 1967—68, 10—11, str. 63. N. B. B.